

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Підвищення ефективності брокерської діяльності на
валютному ринку України: зарубіжний та вітчизняний
досвід**

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове брокерство»

Роботько Ірини
Юріївни

Науковий керівник
канд. екон. наук

Серажим Юліан
Віталійович

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук

Гербич Людмила
Анатоліївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні та нормативно-правові основи брокерської діяльності на валютному ринку.....	6
РОЗДІЛ 2. Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду брокерської діяльності.....	16
2.1. Аналіз зарубіжного досвіду брокерської діяльності на валютному ринку США.....	17
2.2. Аналіз брокерської діяльності на валютному ринку України.....	29
РОЗДІЛ 3. Напрями удосконалення ведення брокерської діяльності в Україні.....	36
3.1. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду брокерської діяльності на валютному ринку на основі досвіду США та України.....	46
3.2. Шляхи удосконалення ведення брокерської діяльності на валютному ринку в Україні.....	49
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. Брокерські контори відкриваються засновниками фондової біржі або юридичними особами, які придбали місце на біржі. Кожен член фондової біржі має право відкрити одну брокерську контору, яка може функціонувати у формі самостійної юридичної особи або як структурний підрозділ члена фондової біржі.

Значний внесок у структурне дослідження валютно-курсової політики Національного банку України та її учасників зробили такі відомі вітчизняні науковці та практики, як О. Береславська, А. Гальчинський та ін. Дослідження впливу валютно-курсової політики на макроекономічні показники сучасної економіки та робота брокерських агентів України знайшло відображення у працях О. Ігнатової, С. Кучеренка, О. Петрика та ін. [1].

Число брокерів у брокерській конторі визначається членом біржі, що її відкрив, за узгодженням з Біржовим комітетом, виходячи з розміру біржового обороту та величини паю, внесеного до статутного капіталу фондової біржі. Брокерські контори реєструються в спеціальному реєстрі брокерських фірм, що ведеться біржею. Після реєстрації брокерська контора одержує відповідне свідоцтво. Порядок взаємовідносин брокерських контор з фондовою біржею визначається статутом біржі.

Брокерські контори і брокери в їх складі являють собою посередників, що здійснюють діяльність з торгівлі цінними паперами на організованому ринку. Важливим принципом діяльності брокерських контор є спеціалізація брокерів на проведенні певних видів операцій з цінними паперами. Успішність діяльності брокерів залежить від правильності розуміння мсти і намірів клієнта та належного їх виконання.

Основні завдання брокерських контор полягають у такому:

прийом, передача та виконання замовлень клієнтів щодо реалізації операцій з цінними паперами:

ведення рахунків клієнтів:

організація обліку проведених операцій та складання звітності:

надання клієнтам додаткових послуг для здійснення операцій з цінними паперами.

Діяльність брокерів забезпечує інвесторам можливість збільшити обсяги операцій з цінними паперами на організованому фондовому ринку, оптимізувати витрати на їх проведення, мінімізувати фінансові ризики, що супроводжують процес фінансового інвестування.

Метою дослідження є дослідження теоретичних та нормативно-правових основ брокерської діяльності на валютному ринку в Україні, проведення аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду, розробка шляхів удосконалення ведення та підвищення брокерської діяльності на валютному ринку в Україні.

Завдання дослідження:

- 1) розглянути теоретичні та нормативно-правові основи брокерської діяльності на валютному ринку;
- 2) провести аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду брокерської діяльності;
- 3) навести напрями удосконалення ведення брокерської діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження – теоретичні та нормативно-правові основи ведення брокерської діяльності на валютному ринку.

Предметом дослідження є система брокерської діяльності на валютному ринку України

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використано сукупність дослідницьких методів сучасної гносеології. Методологічною основою дослідження є теорія пізнання спеціально-

правових явищ, а також наукові принципи і концептуальні положення, розроблені спеціалістами в галузі валютного ринку.

У процесі дослідження використовувалися такі методи, як системний підхід; діалектичний метод пізнання; логіко-семантичний метод; аналіз і синтез; компаративний метод. Також використовувалися статистичний метод (різноманітна статистична інформація) та метод опитування (анкетування).

Наукова новизна. Вперше на основі розгляду теоретичних та нормативно-правових основ брокерської діяльності на валютному ринку, проведений аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду брокерської діяльності та наведені напрями удосконалення ведення брокерської діяльності в Україні.

Практична цінність. Одержані в результаті дослідження висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень правового регулювання валютних публічних відносин, як інституту валютного публічного права;

- у практичній діяльності органів, що визначають валютну та грошово-кредитну політику, а також здійснюють публічний валютний контроль;

- у навчальному процесі – під час викладання фінансового права, митного права, банківського права, валютного публічного права, а також при підготовці підручників і навчальних посібників із зазначених вище дисциплін.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: «Аналіз брокерської діяльності на валютному ринку України» // Зб. наук. ст. студ. «Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів» — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 287 с. (С.282-287). Обсяг статті становить 0,4 д.а.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ

Сьогодні існує необхідність комплексного дослідження особливостей розвитку національної системи валютного регулювання як частини валютної політики держави. Серед авторів, які займаються дослідженням валютного ринку, можна зазначити: Н. Є. Бодрову, У. І. Моторнюк, Н. Л. Калиновську та ін. Проте окремі аспекти валютного ринку потребують подальшого дослідження.

До основних об'єктів валютного ринку відносять «світові гроші».

Термін «світові гроші», в даному випадку, означає всі високоліквідні валютні цінності, які використовуються в зовнішньоекономічній діяльності. В умовах сучасної світової валютної системи основними валютними цінностями є, зазвичай, валюти розвинутих країн та регіонів світу (долар США, євро, фунт стерлінгів, єна, швейцарський франк та ін.), цінні папери в іноземній валюті, СПЗ.

Як відомо, до основних учасників валютного ринку відносять центральні банки, комерційні та інвестиційні банки, міжнародні компанії та транснаціональні корпорації, інвестиційні фонди, індивідуальних інвесторів та спекулянтів.

Традиційний світовий міжбанківський валютний ринок складається з дилерів, інших фінансових інститутів та не фінансових покупців .

До групи «дилери» належать найбільші комерційні, інвестиційні банки світу та інші фінансові інститути.

Банки-дилери стали одними з основних учасників міжбанківського валютного ринку завдяки постійним зв'язкам між собою в пошуку покупців

та продавців валюти. Дилерські компанії здебільшого здійснюють обмін валют безпосередньо між собою, через телефони або через електронну брокерську систему.

Існує певна класифікація брокерів Форекс, яка включає декілька основних груп і підгруп. Кожний представник має різний розмір заробітку, і свої пріоритетні боки.

Класифікація брокерів:

1. Тип брокера DD. Такий брокер веде свою діяльність шляхом

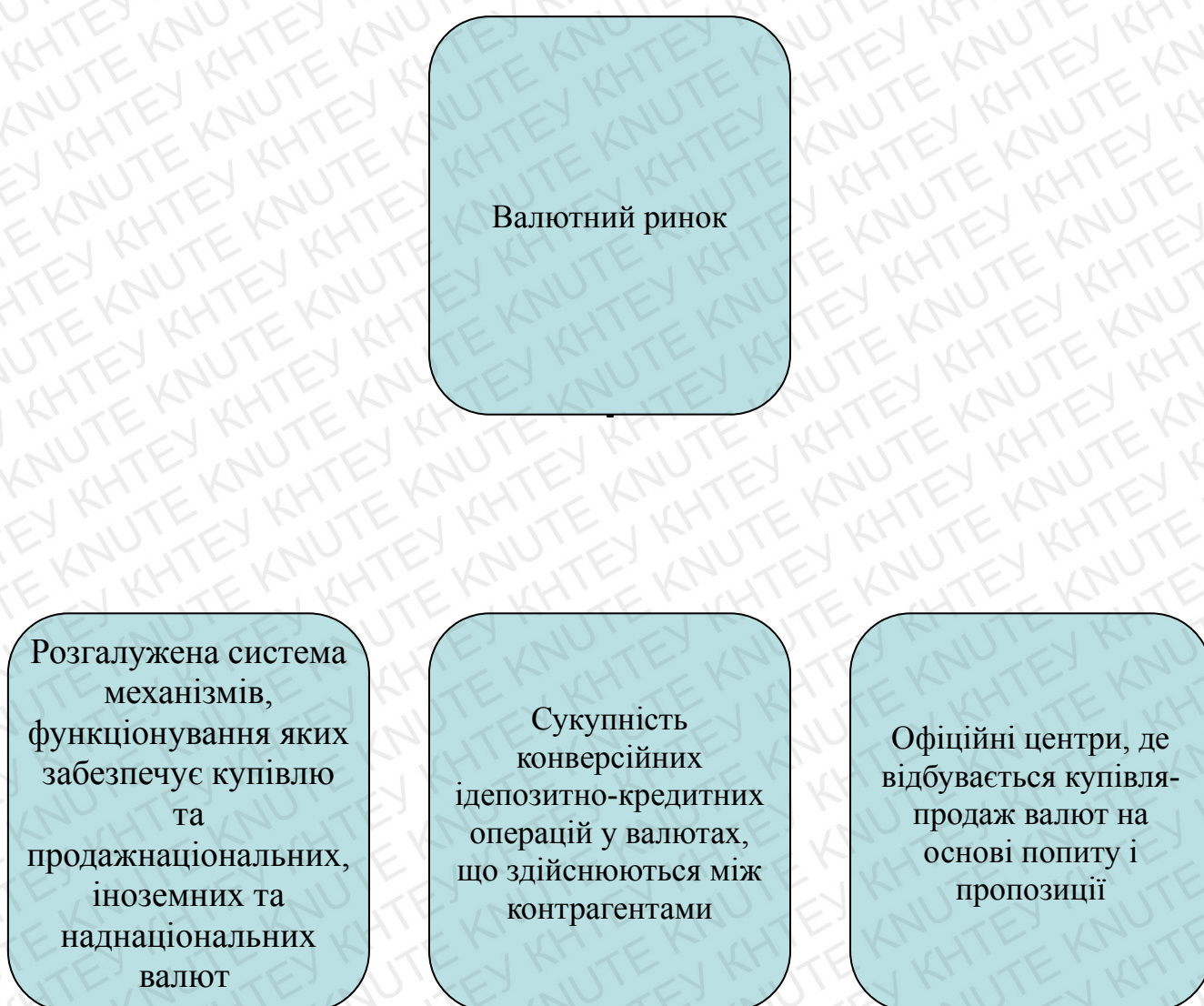

Рис. 2.1. Сутність поняття «валютний ринок» [1]

подання ордерів особистого характеру і підтримки спредів за принципом фіксування. Він отримує дивіденди від заробітку на спредових операціях і торгових махінаціях проти власної клієнтської бази. Цей гравець біржі отримав прізвисько маркет-мейкер, тобто людина, яка робить ринок. Цей брокер завжди готовий продати трейдерам або придбати у них відповідний актив. Він може виступити контрагентом для особистих учасників торгівлі. У Україні ці брокери отримали прізвисько дилінгових центрів.

В момент роботи з дилінговими центрами інвестор не може подивитися ціни на ринку, що відкриває для брокера можливість маніпулювати котируваннями в необхідний момент. Тут маркет-мейкер отримує прибуток на різниці в спреді і на збиткових діях своїх трейдерів.[2]

У разі якщо трейдер співпрацює з Dealing Desk-фірмами, необхідно розуміти, що брокер може відстежити всі дії свого клієнта. Але бувають випадки, коли брокер ділить своїх інвесторів на групки, де пріоритет буде віддаватися більш результативним інвесторам. Таким чином, брокер зменшує особисті рівні ризику і збільшує свій прибуток. Тому все буде знаходитися в залежності від внутрішніх правил та особливостей компанії, в число яких входить відповідальність і порядна характер дій брокера;

2. Брокерські компанії типу NDD. Не скорочена формулювання звучить як No Dealing Desk, і тут брокер дає змогу клієнтам переглядати стан міжбанківського ринку. Тут немає зволікання в реалізації заявок, і інвестори ведуть торговельну діяльність практично без обмежувальних ситуацій. Заробіток NDD базується на комісійних зборах по операціях або на збільшенні спреду. В останньому випадку інвестори не сплачують комісійних витрат. У свою чергу, брокерські NDD компанії поділяються на дві категорії:
3. Straight Through Processin. Тут все відбувається так: брокер надсилає ордер від трейдера відразу до постачальника ліквідності, яким

виступає міжнародний банк. STP брокерська компанія в своєму арсеналі має одного або ж багато постачальників. Чим більше число постачальників, тим краще умови для клієнтів, адже так зростає ліквідність. Якщо говорити коротко, то зміст STP лежить в тому, що інвестор має доступ до ринкового простору та його цінами, а також здійснює свої операції без участі брокера. Тут у STP брокерських компаній є два виходи: спреди фіксованого або змінного характеру. Найчастіше банки виступають маркет-мейкерами і надають дилера. [3]

Таблиця 1.1

Найбільші учасники міжнародного валютного ринку 2019р. станом на 01.01[4]

№пор.	Назва банку (маркет-мейкера)	Частка в обсязі ринку, %
1	Deutsche Bank AG	19,30
2	UBS AG	14,85
3	Citibank NA	9,00
4	The Royal Bank of Scotland Group	8,90
5	Barclays Bank pic	8,80
6	Bank of America	5,29
7	HSBC	4,36
8	Goldman Sachs	4,14
9	JP Morgan Chase	3,33
10	Morgan Stanley	2,86
	Інші банки	19,17

спреди фіксованого характеру. Після цього для брокера типу STP є два варіанти вибору:

- 1) не чіпати спреди та залишити їх фіксованого типу; 2) доведення значення спреду до нуля і системі надання можливості самостійно вибрати оптимальні ціни на купівлю та продаж, які пропонують банки. Прибуток у STP-брокерів формується наступним чином. Вони не ведуть свою діяльність проти особистих клієнтів, тому роблять надбавку до спреду. У цьому випадку кожен ордер від трейдера направляється в банк з урахуванням тієї котирування, яка була оголошена спочатку, а різниця йде в руки STP-брокера.

4. Electronic Communications Network. Дана система дозволила здійснити прямі операції між учасниками. ECN-брокер дає своїм клієнтам майданчик, де всі учасники знаходяться в безпосередній взаємозв'язку, конкуруючи між собою через заявки на продаж і купівлю. У такому випадку кожен трейдер отримує можливість реалізувати свій ордер по самій вигідною ціною.

Але в цій системі є незначна комісія з реалізації фінансових операцій. Але плюс полягає в тому, що з ECN-брокерами інвестор отримує шанс порівнювати свої ордера з іншими і переглядати активи інших клієнтів. Це дозволяє розраховувати точно характер ліквідності, і на базі цієї інформації приймати необхідні і доцільні дії.

Основні переваги роботи з NDD брокерами:

- прозорий і анонімний варіант торговельної діяльності;
- ордера не затримуються, виконуються краще і швидше;
- робота з реально існуючим ринком, а не власним варіантом від брокера.

Завдяки анонімному характеру діяльності, всі ордери реалізуються однаково, і брокер хоче бачити успіх своїх трейдерів, і не грає проти них, чим займається DD брокер.

Варто зауважити, що серед брокерських контор ринку Форекс більше всіх в успіху своїх трейдерів зацікавлені ECN-компанії. Вони отримують заробіток від комісії і не використовують спред і його різницю.

Прибуток STP-компаній базується на спреді, але зберігає для клієнтів прямий зв'язок з постачальниками, даючи трейдерам моментальне виконання ордерів і анонімний спосіб торгівлі. Для цих брокерів теж вигідно, щоб їх клієнт працював результативно і успішно, адже від цього залежить їх заробіток на спреді.

У цілому всі брокери гарні і мають свої позитивні сторони, вибір залишається за трейдером, який повинен самостійно підібрати собі самий оптимальний варіант.[5]

Біржі та регулюючі органи пред'являють свої вимоги до брокерів. Найбільш відпрацьованими вимогами є вимоги, що пред'являються до осіб, що здійснюють брокерську діяльність на ринку цінних паперів.

Так, для фізичних або юридичних осіб, що займаються брокерською діяльністю, встановлюються наступні види вимог:

- фінансові;
- професійні та кваліфікаційні до керівників і спеціалістів;
- організаційно-технічні;
- спеціальні.

Розмір власного капіталу повинен відповідати вимогам на момент отримання ліцензії, а також протягом всього терміну здійснення відповідного виду діяльності.

Керівники і фахівці, в обов'язки яких входить виконання функцій, безпосередньо пов'язаних із здійсненням брокерської діяльності, повинні задовольняти кваліфікованим вимогам, встановленим Національною комісією.[6]

Юридична особа, яка здійснює брокерську діяльність, повинно мати в своєму штаті від 1 до 3 фахівців, які мають кваліфікаційні атестати, а також співробітника (контролера), до виключної компетенції якого входить

здійснення контролю за відповідністю брокерської діяльності вимогам законодавства про цінні папери.

Діяльність брокера на ринку цінних паперів можлива лише за наявності відповідної ліцензії. Ліцензія видається на підставі заяви комерційної організації, яка має намір здійснювати брокерську діяльність. Воно повинно містити всю інформацію відповідно до встановлених вимог.[7]

Крім заяви подаються документи, встановлені комісією з ринку цінних паперів.

Федеральна комісія або орган, що ліцензує не пізніше 30 днів з дня отримання перерахованих документів повинна видати ліцензію або відмовити в її видачі з викладенням причин такої відмови.

Ліцензія видається на термін, зафіксований в заяві, але не більше ніж на строк, встановлений положенням про ліцензування. Порядок продовження ліцензії встановлюється Національною комісією.

Дані про особу, яка отримала ліцензію, вносяться органом, що ліцензує до реєстру виданих, призупинених і анульованих ліцензій, ведення якого здійснюється самим органом: Ці дані повинні бути негайно передані п Національну комісію для внесення до реєстру ліцензій на здійснення професійної брокерської і дилерської діяльності.

Брокер і дилер зобов'язані щоквартально з моменту отримання ліцензії в строк не пізніше 45 днів з дня закінчення кварталу подавати звітність, яка включає інформацію про підсумки своєї фінансово-господарської діяльності за минулий квартал, обсяг та кількість укладених ним угод і іншу інформацію за формою, встановленою Національною комісією.

Брокерські фірми, що працюють на біржі, проходять відповідну акредитацію, тобто біржа встановлює відповідність фірми тим вимогам, які до неї пред'являються. На деяких біржах, крім акредитації самої фірми, потрібно акредитація брокерів, які будуть її представляти в ході біржових торгів. Брокерська фірма, що пройшла акредитацію, вноситься до реєстру біржі і отримує номер (код, шифр), під яким буде діяти при укладанні

угод. На окремих біржах цифровий код брокерської фірми замінюють або доповнюють буквеним, тоді він містить строго певну кількість букв (від 4 до 6).[8]

Вдаючись до послуг брокерської фірми, клієнти мають наступні переваги:

- по-перше, значно збільшується обсяг торгових операцій без зростання власних витрат на ці цілі;
- по-друге, з'являється можливість мати у своєму розпорядженні послугами висококваліфікованого торгового персоналу;
- по-третє, витрати на послуги, пов'язані з проведенням торгових операцій за участю брокерської фірми, обчислюються в розмірі певного відсотка від їх обсягу.

Ще більшого значення набули брокерські фірми на фондовому ринку, де без професійного посередника неможливо провести жодної операції. Використовуючи послуги фондового брокера, клієнти купують акції за справедливою ціною, тобто ціною, що відповідає сьогоднішньому дню, не вдаючись до послуг випадкових осіб.

На першому етапі діяльність брокерської фірми фінансується відкрив її юридичним або фізичним ліпом, а в подальшому - за рахунок одержуваних доходів від посередницької діяльності (які утворюються з комісійних зборів від сум здійснюваних операцій) і плати за різні маркетингові послуги, що надаються клієнтам.[9]

Штат брокерської фірми і оплата зайнятих у ній осіб визначається її власником або керівником в залежності від рівня прибутковості фірми.

Оплата за брокерські послуги зазвичай встановлюється за згодою між фірмою і клієнтом в розмірі певного відсотка в залежності від сум угоди (наприклад, чим більше сума угоди, тим менше відсоток відрахувань).

Великі фірми припускають скасувати комісійні відрахування і отримувати свої доходи від надання різних послуг: користування зв'язком, консультування і т.д.

Діючи за дорученням клієнта, брокерська фірма укладає угоду від його імені. Як правило, брокерська фірма не бере участі в розрахунках між контрагентами в угодах, і на її розрахунковий рахунок надходять лише комісійні. Однак можливий варіант купівлі брокерською фірмою товару з подальшим перепродажем. В цьому випадку вона проводить дилерські операції, а її дохід складається з різниці між ціною покупки і продажу.

Брокерські фірми і брокери, що працюють на біржі, здійснюють операції відповідно до Правил біржової торгівлі; набувають або отримують інформацію про всіх видах продуктів і послуг, пропонованих для реалізації на біржі; користуються в установленому порядку послугами персоналу біржі, включаючи використання торгових залів і інших біржових приміщень, засобів зв'язку та іншої організаційної (в тому числі обчислювальної) техніки; беруть участь в роботі арбітражної комісії біржі.[11]

Для кожного з клієнтів брокерська контора відкриває клієнтський рахунок, рух коштів на якому відображає операції купівлі та продажу на замовлення клієнта тих чи інших цінних паперів. Основною інформацією, що міститься в замовленні клієнта, оформленому у вигляді клієнтської заявки, є назва брокерської контори, вид цінного папера, розмір заявки, максимальний термін виконання, тип заявки.[12]

Розмір заявки може бути виражений у повних лотах, дорівнювати неповному лоту чи бути комбінацією повного та неповного лотів. Залежно від терміну виконання розрізняють одноденні, на визначений термін та відкриті заявки.

Одноденна заявка має бути виконана протягом дня. Якщо на кінець дня заявка залишилась невиконаною, її анулюють.

Заявка на визначений термін (тиждень, місяць) діє протягом визначеного в ній терміну, по закінченні якого вона автоматично анулюється.

Відкрита заявка чинна до її виконання чи відміни клієнтом. Часто такі заявки вимагають від інвестора регулярного підтвердження того, чи заявка залишається чинною. Інвестор може дати таке підтвердження на тиждень або

місяць, тоді брокер несе відповідальність за відміну заявки по закінченні наведеного терміну.[13]

Основні типи заявок визначаються з вимог інвесторів щодо обмеження цін купівлі-продажу цінних паперів і класифікуються так:

- 1) ринкова — заявка на купівлю або продаж визначеного виду цінного папера за найбільш вигідною поточною ціною. Як правило, така заявка одноденна. Більша частина угод на біржах укладається саме на основі ринкових заявок;
лімітна — заявка з обмеженням ціни. В цьому разі інвестор зазначає граничну ціну, тобто мінімальну ціну продажу або максимальну ціну купівлі. Якщо цей ліміт не досягається (поточна ціна продажу нижча від граничної або поточна ціна купівлі вища від граничної), заявка брокером не виконується;
- 2) "стоп"-заявка — заявка брокеру здійснити купівлю або продаж акцій в той момент, коли ціна досягне обумовленого в наказі рівня, тобто купити акції, коли ціна зросте до зазначеного в заявці рівня, або продати, коли ціна впаде до визначеного рівня. Як правило, призначення таких заявок — страхування від можливих збитків і забезпечення деякого мінімального рівня прибутку;
- 3) лімітна "стоп"-заявка — заявка, яка автоматично перетворюється в лімітну по досягненні деякої буферної ціни. При подачі такої заявки інвестор зазначає дві ціни: буферну, або "стоп"-ціну, та граничну ціну виконання. Якщо лімітна заявка може бути виконана за невизначеною ціною після досягнення ціною певного рівня, то лімітна "стоп"-заявка може бути невиконана взагалі, оскільки по досягненні буферної ціни може відразу стати недосяжною гранична ціна виконання.

Заявки можуть містити різні застереження, а саме:

- 1) про право брокера діяти на свій розсуд. Таке застереження дає змогу брокеру самому встановлювати специфікацію заявки — повністю всі її

параметри або тільки термін та ціну виконання. Частіше зустрічається в лімітних наказах, рідше — в ринкових;

2) "виконати або відмінити" означає, що заявку треба виконати негайно в повному обсязі або відмінити;

3) "виконати негайно або відмінити" відрізняється від попереднього тим, що заявка може бути виконана частково, а невиконана частина анульована;

4) "тільки в повному обсязі", як правило, включається в заявку при здійсненні операції з великою партією цінних паперів. На відміну від двох попередніх випадків тут не передбачається негайне виконання заявки;

5) "в момент відкриття або закриття" передбачає, що заявка має бути виконана в числі перших, відразу після відкриття біржі або в числі останніх перед закриттям;

6) "ціну не підвищувати і не знижувати" означає, що ціна, зазначена в наказі, не може коригуватись у разі подрібнення акцій чи в інших непередбачених випадках.[20]

Приклад. Брокер має дві заявки на купівлю акцій корпорації А: "стоп"-заявку та лімітну "стоп"-заявку. Буферна ціна в обох заявках однакова і становить 50 гр. од. за акцію. Гранична ціна для лімітної "стопа-заявки — 48 гр. од. Якщо ринкова ціна акції А різко знизиться до 45 гр. од., "стоп"-заявка буде виконана за ціною 45 гр. од., а лімітна "стоп"-заявка — ні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду брокерської діяльності на валютному ринку США

Крім ринку товарів та послуг існує світовий валютний ринок, на якому відбувається купівля-продаж різних національних валют і формується ціна на них. Предметом купівлі-продажу на цьому ринку є гроші міждержавних банківських структур та ліквідні засоби, які розміщені в банках й інших фінансових інститутах.

Розвиток світових тенденцій глобалізації та інтернаціоналізації світових фінансових ринків ґрунтується на такому базисному критерії, як прозорість ринку для інвесторів. Цей критерій, за оцінкою ряду провідних експертів, є найголовнішим на світових фінансових ринках. Без умов прозорості ринку і без інформації фінансових аналітиків (про прогнози прибутку для інвесторів, а також ризику) інвестор не стане інвестувати. Наприклад, в Австрії інвестор може отримати інформацію про щоденну доходність будь-якого фінансового інструменту протягом 15 хвилин на дисплеї комп'ютера. Прибуток по різних фінансових інструментах щоденно розраховується австрійською спілкою фінансових аналітиків із зазначенням конкретних термінів отримання прибутку.

Сьогодні в більшості держав світу вільна купівля і продаж валют здійснюється різними за величиною фінансовими корпораціями, інвестиційними і пенсійними фондами, експортно-імпортними компаніями, банками тощо, які в сукупності утворюють єдину міжнародну систему FOREX (Foreign Currency Exchange Market) – міжнародний ринок обміну іноземних валют. Потреби купівлі та продажу валют визначаються рівнем взаємозалежності різних держав у сфері торгівлі й бізнесу. Торгівля валютою особливо інтенсивно реалізується в банках і брокерських будинках великих

фінансових центрів, таких як Токіо, Гонконг, Франкфурт, Лондон, Нью-Йорк, котрі є виконавцями замовлень, що надходять з різних регіонів світу.

Хоча основи сучасної системи міжнародних валютних відносин були закладені ще Бреттон-Вудською угодою 1944 року, історія ринку Forex як високорозвиненої структури датується тільки початком 70-х років. В цей період, після відмирання системи фіксованих валютних курсів (Смітсоніанівська угода 1971р.) та з розвитком ефективних систем міжнародних комунікацій, не тільки стали можливі коливання курсів валют (плаваючі курси) відносно один одного і долара США як світової резервної валюти, а також різко зросли й обсяги спекулятивної купівлі-продажу валют з метою отримання прибутку на довго-, середньо-, короткостроковій і навіть щоденній основі.[14]

Ринок Forex має ряд переваг в порівнянні з фондовим ринком, на якому переважно існує проблема ліквідності інвестованого капіталу. Наприклад, стандартною тенденцією світових фондових ринків є різке зниження курсу акцій, що зумовлює труднощі інвестора (власника цих акцій) в пошуку покупців цих акцій. В протизагу цій тенденції на міжнародному валютному ринку завжди існують готові продавці і покупці - банки, які виконують угоди за поточними котируваннями в будь-який момент часу. Також на ринку Forex (в порівнянні з фондовим ринком) відсутні обмеження по зміні вартості валют, які існують на багатьох фондових біржах світу. Відповідно, такі вимоги обмежують можливості зростання чи зниження курсу акцій та інших цінних паперів в межах єдиної торгової сесії.

Щоденний обсяг угод на міжнародному ринку Forex коливається в межах 1 трлн. – 1,5 трлн. доларів США. Цей обсяг значно перевищує обороти інших окремо взятих ринків, включаючи і фондовий ринок. Одночасно цей рекордний оборот ринку Forex фіксує стійку тенденцію підвищеної уваги світових інвесторів до капіталовкладень у валютнообмінні операції. [15]

Головні переваги світового валютного ринку Forex - висока ліквідність і глобальність. Для трейдера є ще одна важлива перевага торгівлі на Форексі

- наявність кредитного плеча, що надається брокерами. Кредитне плече дозволяє проводити операції при відсутності необхідної суми або для збільшення обсягу угоди, щоб підвищити свою потенційну вигоду (але одночасно - і ризик!) Від різниці валютного курсу. Природно, чим більше витрачена сума, тим і виграш (або програш) буде значнішим (Додаток А).

Таким чином, ринок Forex сьогодні є одним з найбільших та високоприбуткових ринків в світі для інвесторів. Однак отримання інвестором максимального прибутку на цьому ринку в основному залежить від мобільного доступу до найбільш точної інформації про стан ринку і його аналізу, тобто ринок Forex, як доводять світові тенденції інвестиційної практики, це абсолютно пріоритетний за своєю доступністю сектор світового ринку для капіталовкладень. Крім того, в умовах взаємодії ринку Forex з його структурним сектором – ринком валютних ф'ючерсів, інвестор має змогу вирішити дві практичні проблеми:

- отримати прибуток від спекулятивних валютних операцій;
- дійсно захистити свої валютні кошти шляхом хеджування (страхування валютних ризиків).

Валютний ризик на практиці означає загрозу валютних втрат пов'язаних зі зміною курсу іноземної валюти відносно національної, при проведенні зовнішньоторговельних, кредитних, валютних операцій, операцій на фондових ринках і торгових біржах. Валютний ризик для компаній-імпортерів та експортерів виникає в ситуаціях, коли валютою ціни є іноземна для них валюта. Так компанія-експортер несе збитки при зниженні курсу валюти ціни відносно її національної валюти в період між заключенням угоди та платежу за контрактом.[16]

Для компанії-імпортера збитки виникають при зворотному русі валютних курсів. В цих ситуаціях еквіваленти в національних валютах будуть меншими від сум, на які експортно-імпортні компанії розраховують в момент підписання контракту.

Ринок термінових угод з іноземної валюти є складовою частиною світової системи валютних ринків (Forex Market), куди входять ринки готівкових продаж, форвардних контрактів, ф'ючерсів, опціонів, свопів.

Форвардні контракти – це угоди, у відповідності з якими одна сторона зобов'язується купити, а інша – продати фіксовану кількість деякого базового активу за попередньо обумовленою ціною у визначений контрактом майбутній момент часу. Фактично до форвардних контрактів відносять будь-які угоди, виконання яких відбувається з деяким відстроченням. Наприклад, угоду про оренду квартири чи придбання товарів за каталогом можливо вважати форвардними контрактами. Найбільш поширені форвардні контракти на придбання (продаж) валюти, реальних активів (насамперед сільськогосподарських та сировинних товарів), цінних паперів.

Умови форвардного контракту (терміни поставки, обсяг, вимоги до якості, ціна тощо) визначаються виключно домовленістю сторін.

Ф'ючерсні контракти практично ідентичні форвардній угоді, однак, відмінністю є стандартизація всіх параметрів ф'ючерсного контракту. Торгівля ф'ючерсними контрактами ведеться на організованих майданчиках, а гарантом виконання угоди виступає спеціальна організація-посередник – клірингова палата. Виникнення ф'ючерсних ринків відноситься до першої половини ХІХ століття, а базовим активом перших ф'ючерсних угод була сільськогосподарська продукція. В наш час поширені як ф'ючерсні контракти по реальних активах (це, насамперед, як і у відношенні форвардів, сільськогосподарська та сировинна продукція), так і фінансові ф'ючерси по валюті, державних облігаціях (ф'ючерси по процентних ставках), портфелю цінних паперів (ф'ючерси по фондових індексах) та інші.[17]

Опціон – це ще один різновид угоди, у відповідності з умовами якої, одна сторона (продавець опціону) зобов'язується за вимогою покупця продати чи купити базовий актив за попередньо визначеною ціною в обумовлений угодою момент часу. Покупець опціону має право вибору: виконати угоду чи ні. Оскільки весь ризик зміни ціни лягає на продавця, то

покупець платить йому за отримання цього права винагороду, яка називається премією. Таким чином, опціон виконується (базовий актив продається чи купується) за умови, що це вигідно покупцю (власнику) опціону. Найбільшого поширення на світових ринках отримали опціони на акції, процентні ставки (державні облігації), фондові індекси, валюту. Існує три різновиди опціонів: європейський, американський, валютний.[18]

Європейський тип опціону – коли купівля-продаж може бути здійснена виключно у визначений угодою момент.

Американський тип опціону – коли купівля-продаж може бути виконана покупцем у будь-який момент часу протягом терміну дії угоди.

Валютний опціон являє собою право, але не зобов'язання, купити або продати певну кількість іноземної валюти за фіксованим угодою курсом, в певний момент часу. Базовим активом по відношенню до валютного опціону є іноземна валюта, котра в даному випадку розглядається як актив, що приносить гарантований безперервний дохід, рівний закордонній безризиковій процентній ставці.

Організований ринок валютних опціонів виник відносно нещодавно, перші у світі торги з опціонів на іноземну валюту були проведені фондовою біржею Філадельфії (Philadelphia Stock Exchange - PHLX) в кінці 1982 року. В наш час найбільшими центрами торгівлі валютними опціонами є, крім Філадельфії, Лондон (Liffe), Сінгапур, Амстердам та інші.

Валютні і процентні свопи також є різновидом фінансових інструментів, їх поява відноситься до початку 80-х років. Основне призначення свопів – перерозподіл ризику між учасниками ринку. Основними видами свопів є валютні і процентні контракти, які використовуються для хеджування (страхування) відповідно валютного і процентного ризиків.

Валютний своп – представляє собою контракт між двома організаціями про обмін грошовими потоками, деномінованими в різних валютах. Причому цей обмін, як правило, пов'язаний з випуском боргових зобов'язань однією

чи обома фірмами, залученими до контракту. Наприклад, фірми, здійснюючи випуск облігацій в різних валютах, можуть укласти угоду про обмін грошовими потоками (надходженнями та виплатами), пов'язаними з цими облігаціями, тим самим страхуючи себе від непередбачених коливань валютного курсу. Фактично своп дозволяє фірмам, які здійснюють діяльність на ринках різних країн, не тільки страхувати себе від валютного ризику, але й значно знижувати операційні витрати, і навіть здолати обмеження на міжнародні потоки капіталу.[19]

Процентний своп представляє собою обмін між двома сторонами процентними платежами за зобов'язаннями різного виду. Фактично, процентний своп – це різновид валютного свопу, всі платежі за яким проводяться в одній і тій же валюті. Процентний своп вигідний обом сторонам у випадках, коли один з позичальників має порівнянні переваги з певного типу боргових зобов'язань. Класичним прикладом процентного свопу є обмін платежами за позичками з фіксованою і плаваючою процентними ставками. Процентні свопи не є стандартизованими контрактами і укладаються, як правило, через посередника – фінансову організацію.

Ринок валютних ф'ючерсів зобов'язаний своїм виникненням краху Бреттон-Вудської системи на початку 70-х років, коли промислово розвинені країни перейшли до системи плаваючих валютних курсів, і загострилась проблема страхування ризиків, пов'язаних з непередбаченими курсовими коливаннями. Вперше валютні ф'ючерси були введені в обіг у травні 1972 року на спеціалізованій філії Chicago Mercantile Exchange, яка називається International Monetary Market (IMM).

Основні різновиди стратегій, що застосовуються на валютному ф'ючерсному ринку – довгий хедж, короткий хедж, перехресний хедж.

Довгий хедж полягає у відкритті довгих позицій на ф'ючерсному ринку і застосовується у випадку, якщо інвестор стоїть перед необхідністю купівлі

валюти в деякий майбутній момент часу (є власником майбутньої короткої позиції на ринку спот).

Короткий хедж застосовується, коли існує необхідність страхування майбутньої довгої позиції з іноземної валюти.[20]

Перехресний хедж застосовується у випадку, коли ринок термінових угод з будь-якої валюти відсутній чи є низьколіквідним, але існує ф'ючерсний ринок у відношенні іншої валюти, курс якої тісно корельований (взаємопов'язаний) з курсом валюти, яка цікавить інвестора.

Прості стратегії спекуляцій на терміновому валютному ринку представляють собою такі механізми. При прогнозі зростання курсу вітчизняної грошової одиниці відкривається довга позиція по ф'ючерсах на іноземну валюту (стратегія “биків”); і навпаки, якщо прогнозується зниження курсу, необхідно відкривати коротку позицію (стратегія “ведмедів”). Спекулянт виграє, якщо прогноз виправдався і несе втрати у випадку, коли прогноз помилковий. Причому, розмір як прибутку, так і збитків необмежений і визначається кількістю придбаних (проданих) контрактів та величиною приросту чи зниження курсу. Однак, існують і більш складні спекулятивні стратегії – міжчасовий спред і перехресний спред. Якщо міжчасовий спред представляє собою гру на різниці цін ф'ючерсних контрактів, то перехресний спред – це гра на крос-курсах валют.

Основними учасниками міжнародного валютного ринку Forex є:

- комерційні банки;
- валютні біржі;
- центральні (національні) банки;
- фірми, які здійснюють зовнішньоторгові операції;
- інвестиційні фонди;
- брокерські компанії;
- інвестори-фізичні особи.

Комерційні банки проводять основний обсяг валютних операцій. В банках мають рахунки інші учасники ринку і здійснюють з ними необхідні

конверсійні операції. Банки немовби акумулюють (через операції з клієнтами) сукупні потреби ринку в валютних конверсіях, а також в залученні і розміщенні коштів і виходять з ними на інші банки. Крім задоволення заявок клієнтів банки можуть проводити операції й самостійно, за рахунок власних коштів.

Завдяки розвитку телекомунікаційних технологій більшість провідних фінансових установ світу користуються послугами валютних бірж прямо та через посередників цілодобово. Найбільш значними світовими біржами є Лондонська, Нью-Йоркська і Токійська валютні біржі. Світовим центром з торгівлі валютними ф'ючерсами є Чикагська комерційна біржа (CME). В ряді країн з перехідною економікою функціонують валютні біржі, в функції яких входить здійснення обміну валют для юридичних осіб і формування ринкового валютного курсу. Держава, звичайно, активно регулює рівень обмінного курсу, користуючись для цього компактністю біржового ринку.

В функцію центральних банків входить управління валютними резервами, проведення валютних інтервенцій, які впливають на рівень обмінного курсу, а також регулювання рівня процентних ставок по вкладеннях в національній валюті.

Найбільший вплив на світові валютні ринки має центральний банк США – Федеральна Резервна Система (US Federal Reserve або FED). Далі за ним йдуть центральні банки Німеччини – Бундесбанк (Deutsche Bundesbank або BUBA) і Великобританії (Bank of England або Old Lady).

Компанії, які беруть участь в міжнародній торгівлі, проявляють стійкий попит на іноземну валюту (імпортери) і пропозицію іноземної валюти (експортери). При цьому самі вони прямого доступу на валютні ринки, як правило, не мають і проводять конверсійні і депозитні операції через комерційні банки.

Інвестиційні фонди, представлені різного роду міжнародними інвестиційними, пенсійними, взаємними фондами, страховими компаніями і трастами, здійснюють політику диверсифікованого управління портфелем

активів, розміщуючи кошти в цінних паперах урядів і корпорацій різних країн. Найбільш відомим є фонд “Quantum” Джорджа Сороса, який проводить успішні валютні спекуляції.

До даного виду фірм відносять також великі міжнародні корпорації, які здійснюють іноземні виробничі інвестиції: створення філій, спільних підприємств тощо, такі як Xerox, Nestle, General Motors та інші.

В функцію брокерських компаній входить “зведення” покупця і продавця іноземної валюти та здійснення між ними конверсійної операції. За своє посередництво брокерські фірми отримують брокерську комісію. На ринку FOREX звичайно відсутня комісія у вигляді відсотка від суми угоди чи у вигляді попередньо обумовленої суми. Як правило, ділери брокерських компаній котирують валюту зі спредом, до якого вже закладені їх комісійні.

Брокерська фірма, що володіє інформацією про курси, які запитуються, є місцем, де формується реальний валютний курс по угодах, які вже укладені. Комерційні банки отримують інформацію про поточний рівень курсу від брокерських фірм.

Серед брокерських компаній на міжнародних валютних ринках найбільш відомі такі, як Lasser Marshall, Harlow Butter, Tullett and Tokio, Coutts, Tradition, LFG та інші.[21]

Фізичні особи проводять широкий спектр неторгових операцій в частині закордонного туризму, переказів заробітної плати, пенсій, гонорарів, купівлі і продажу іноземної валюти. Це також найчисленніша група, яка проводить валютні операції зі спекулятивною метою.

Функціонування валютних ринків не призупиняється ані на хвилину. Свою роботу в календарній добі вони починають на Далекому Сході, у Новій Зеландії (Велінгтон), проходячи послідовно часові пояси – в Сіднеї, Токіо, Гонконзі, Сінгапурі, Москві, Франкфурті-на-Майні, Лондоні і закінчуючи день у Нью-Йорку, Чикаго і Лос-Анджелесі.[22]

Багато спекулятивних операцій на міжнародних фінансових ринках проводиться на засадах маржевої торгівлі (margin tradin). Маржева торгівля

стала розвиватися в процесі дерегуляції валютного ринку на початку 80-х років після відміни фіксованих обмінних курсів за узгодженням міністрів фінансів провідних індустріальних країн. Офіційно маржева торгівля була дозволена центральними банками у більшості країн у 1986 році. Суть маржевої торгівлі полягає в тому, що для здійснення угоди немає необхідності мати всю суму вартості контракту, достатньо лише внести завдаток (margin), який складає звичайно 1-10% (найчастіше 2-5%) від суми контракту. Тобто, для здійснення угоди з купівлі чи продажу валюти ваш фінансовий партнер кредитує вас сумою, якої не дістає, або, як кажуть трейдери, підставляє “плече” чи “важіль” (leverage).[23]

Ринок ф'ючерсів є частиною ринку Forex, однак він має ряд своїх особливостей:

- торгівля відбувається 24 години на добу;
- торгівля ф'ючерсними контактами відбувається на торгових майданчиках (біржах) через брокерські фірми, що знімає можливість зловживань, які присутні при роботі з конкретним маркет-мейкером спотового ринку; також зникає ризик втрати активів клієнта, у випадку банкрутства маркет-мейкера, оскільки облік та зберігання активів здійснюється в незалежній від брокера кліринговій корпорації, яка обслуговує біржу;
- використовується єдина спеціалізована система клірингу і розрахунків, що підвищує безпеку і швидкість розрахунків;
- робота на ринку ф'ючерсів можлива набагато меншими сумами, ніж на ринках готівкових валют (від 5000 доларів);
- система застав дозволяє, використовуючи 5000 доларів як страховий депозит (заставу), проводити операції з контрактами, обсягом 120000-180000 доларів;
- продаж чи купівля валюти відбувається, як правило, за долари США;
- торгівля здійснюється стандартними контрактами;

- ф'ючерсний контракт має бути ліквідований в певний, попередньо обумовлений термін;
- при купівлі-продажу контракту (відкриття позиції) на рахунку клієнта блокується певна частина страхового депозиту (звичайно 1000-2500 доларів за кожний відкритий контракт);
- при закритті позицій сума повертається на рахунок;
- існує можливість підтримання відкритих позицій протягом тривалого часу (до 9-12 місяців);
- ринок ф'ючерсів дозволяє торгувати, крім валютних контрактів, контрактами на інші види товарів (індекси, ставки, сільськогосподарська продукція, метали тощо);
- закриття позиції відбувається шляхом купівлі контракту протилежного вашій позиції.[24]

Крім операцій хеджування значний обсяг угод міжнародного ринку Forex носить спекулятивний характер. Такі операції здійснюються банками, взаємними і пенсійними фондами та фінансовими корпораціями всього світу, і доходи від таких операцій складають суттєву частину їх інвестиційного портфеля. Портфельне інвестування такого роду передбачає певні ризики при проведенні операцій купівлі-продажу валют, а при розумному підході і застосуванні відповідних ринкових торгових тактик, може приносити значні доходи на задіяний в обороті капітал.

Суть роботи на ринку Forex – це здійснення операцій з купівлі і продажу валютних лотів (спот) та контрактів (ф'ючерсів) з метою отримання прибутку за рахунок зміни в часі курсів валют. Торгівля здійснюється стандартними контрактами. Для валют використовуються загальноприйняті позначення, наприклад:

- британський фунт стерлінгів – GBP;
- американський долар – USD;
- швейцарський франк – SFR;
- японська ієна – JPY;

- німецька марка – DMK.

Якщо вартість будь-якої валюти виражена через американський долар, таке котирування називається прямим. Пряме котирування застосовується при торгівлі ф'ючерсними контрактами.

Якщо вартість долара виражена в одиницях будь-якої іншої валюти, то таке котирування називають оберненим. Обернене котирування прийняте при торгівлі “спот”.

Найбільш характерними рисами ринку Forex є:

1. Ліквідність. Величезні обсяги грошових коштів, які обертаються на ринку і величезна кількість учасників призводять до того, що можливо в будь-який момент купити чи продати фактично будь-яку кількість валюти, до того ж спред між ціною купівлі і продажу складає 0,001 – 0,05%.

2. Доступність. Ринок працює 24 години на добу, 6 днів на тиждень. Приватний інвестор може працювати на ринку з сумами від 2500 доларів.

3. Прозорість. Більшість учасників ринку дізнається про події одночасно, і це ставить всіх учасників в рівні умови. Фундаментальні економічні дані публікуються регулярно.

4. Прогнозованість. Методи фундаментального і технічного аналізу дозволяють оцінити можливий розвиток подій.

5. Терміновість виконання угоди. З моменту прийняття рішення про купівлю-продаж відповідної валюти до його реалізації 20-60 секунд.

6. Кліринг (розрахунки). Всі розрахунки проводяться протягом 1 хвилини і приватний інвестор не бере участі в процедурі.

7. Система надання кредитів (кредитне плече). Використовуючи 1-1,5 тисяч доларів як страховий депозит, інвестор має змогу проводити операції з контрактами, обсягом 60000-300000 доларів США.

Виходячи з логіки макроекономічних тенденцій в Україні і перспектив її соціально-економічного розвитку, де нині сформувалися законодавчо-ринкові умови “виштовхування” українських інвесторів з орбіти національного фінансового ринку, а також, враховуючи прогнозні

характеристики глобальної макроекономіки світових фінансових ринків з відміченою динамікою інтернаціоналізації національних капіталів та динамікою інтеграційних процесів, висока прибутковість та фактично безризиковість ринку Forex дозволяє прогнозувати посилення орієнтованості українських інвесторів на ринок Forex. Крім того, останнім часом в Україні формується розвинена інфраструктура дочірніх структур міжнародних компаній, які мають значний досвід роботи на ринку Forex. Цей ринок нещодавно посилив зону свого впливу завдяки впровадженню нового фінансового інструменту – “євро” (EUR), введеного у січні 1999 року в обіг на території більшості європейських держав.

Проведення торгових операцій і угод з “євро” доступно, як і весь ринок Forex, для українських інвесторів, котрі при цьому можуть “грати” на ринку Forex з території України.[25]

2.2. Аналіз брокерської діяльності на валютному ринку України

Сучасний погляд на визначення валютного ринку висвітлює вітчизняний вчений-економіст В. В. Білоцерківець. Валютний ринок – це складова сфери обміну національної й міжнародної економіки, в якій здійснюється торгівля національними і наднаціональними грошовими одиницями та валютними цінностями, що обслуговують міжнародні платіжні операції.

З економічної точки зору, валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому під дією попиту і пропозиції укладаються угоди з купівлі-продажу іноземної валюти.

Валютний ринок є складною системою механізмів та інститутів, які доповнюють одне одного (рис. 2.1).

Найбільшими фінансовими центрами, де здійснюються валютні операції, є Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур, Гонконг, Франкфурт-на-Майні. Вже багато років лідером серед всіх валютних ринків світу є

Лондонський валютний ринок. У квітні 2010 року обсяг торгів становив 1854 млрд. дол. США або майже 37% щоденних валютних угод у світі. Даний показник щороку збільшується, про що свідчать показники ділової активності основних фінансових центрів. Тобто розстановка, сил за багато років на основних фінансових центрах не змінилася, а навпаки, валютні ринки Великобританії та США збільшують щоденний обсяг ринкової активності. А Японія і Сінгапур поступово втрачають свої позиції, але, незважаючи на це, входять до четвірки найбільших ринків світу. Також необхідно відмітити позитивні тенденції в Китаї (збільшення обсягів валютного ринку з 9,3 млрд. дол. США в 2007 році до 19,8 млрд. дол. США в 2018 році), в Фінляндії (збільшення обсягів з 8,3 млрд. дол. США в 2007 році до 31,3 млрд. дол. США в 2018 році), в Туреччині (збільшення обсягів з 4,1 млрд. дол. США в 2007 році до 16,8 млрд. дол. США в 2018 році), які, не дивлячись на фінансову кризу, значно збільшили обсяги операцій на національних валютних ринках.

До групи «дилери» належать найбільші комерційні, інвестиційні банки світу та інші фінансові інститути.

Банки-дилери стали одними з основних учасників міжбанківського валютного ринку завдяки постійним зв'язкам між собою в пошуку покупців та продавців валюти. Дилерські компанії здебільшого здійснюють обмін валют безпосередньо між собою, через телефони або через електронну брокерську систему.[26]

Розглядаючи основні тенденції національного валютного ринку України, необхідно відмітити, перш за все, падіння обсягів торгівлі в кризовий період. Як ми бачимо, 2014 та 2015 роки були роками нестабільності та дисбалансів. Але необхідно відзначити, що не тільки світова фінансова криза вплинула на ситуацію на валютному ринку України.

Однією з основних причин також стала внутрішня криза (економічна, політична та соціальна).

Деякі експерти відзначають, що поглибленню наслідків кризи в Україні також сприяли несвоєчасні заходи Національного Банку України. У кризових умовах фундаментальні чинники відіграють другорядну роль, тоді як першочергового значення набуває політика уряду і Національного банку. Проте втрата контролю над валютним ринком фактично спричинила некеровану девальвацію

Для подолання наслідків кризи та стабілізації валютного ринку першочерговим завданням НБУ є урівноваження попиту та пропозиції на іноземну валюту. За даними НБУ, в пік розгортання кризи попит на валюту різко підвищився і розрив між попитом і пропозицією склав 4,2 млн. дол. США, також спостерігалася тенденція до зменшення розриву за рахунок інтервенції НБУ. Але вже починаючи з червня 2014 року знову відчувається нестача іноземної валюти.[27]

Валютний ринок України сформувався відносно основних партнерів з економічного співробітництва: Євросоюзу, США та Росії, тому основними його характеристиками є курси гривні до долара США, гривні до євро та гривні до російського рубля, динаміка яких є доволі нестабільною.[8]

Головні переваги світового валютного ринку Forex - висока ліквідність і глобальність. Для трейдера є ще одна важлива перевага торгівлі на Форексі - наявність кредитного плеча, що надається брокерами. Кредитне плече дозволяє проводити операції при відсутності необхідної суми або для збільшення обсягу угоди, щоб підвищити свою потенційну вигоду (але одночасно - і ризик!) Від різниці валютного курсу. Природно, чим більше витрачена сума, тим і виграш (або програш) буде значнішим.

Для аналізу було взято брокерські компанії різних років створення для наглядності та побудови повноцінного аналізу їх діяльності на валютному ринку України. Форекс брокер FIBO Group та Укргазбанк є брокерськими компаніями які більше 10 років на валютному ринку України та HQBroker, Tickmill, які менше 5 років на ринку. Розглянемо у відсотках яка динаміка

частки на валютному ринку України за 5 років у даних компаній(рис.1). та головні угоди які користуються попитом за 2018рік. (рис.2)[28]

З аналізу бачимо, що компанії які функціонують на ринку досить давно мають стабільну частку, та мають стабільний прибуток. Але треба відмітити, що нові компанії такі як HQBroker та Tickmill мають досить стрімке збільшення частки на ринку з 2015 року.

За таких умов, вважаємо за доцільне наголосити на необхідності розробки та впровадження в дію на державному рівні комплексної стратегічної програми розвитку національної економіки, яка б передбачала основний вектор економічного поступу, загальнодержавні орієнтири та шляхи подолання соціально-виробничих та інших проблем країни.

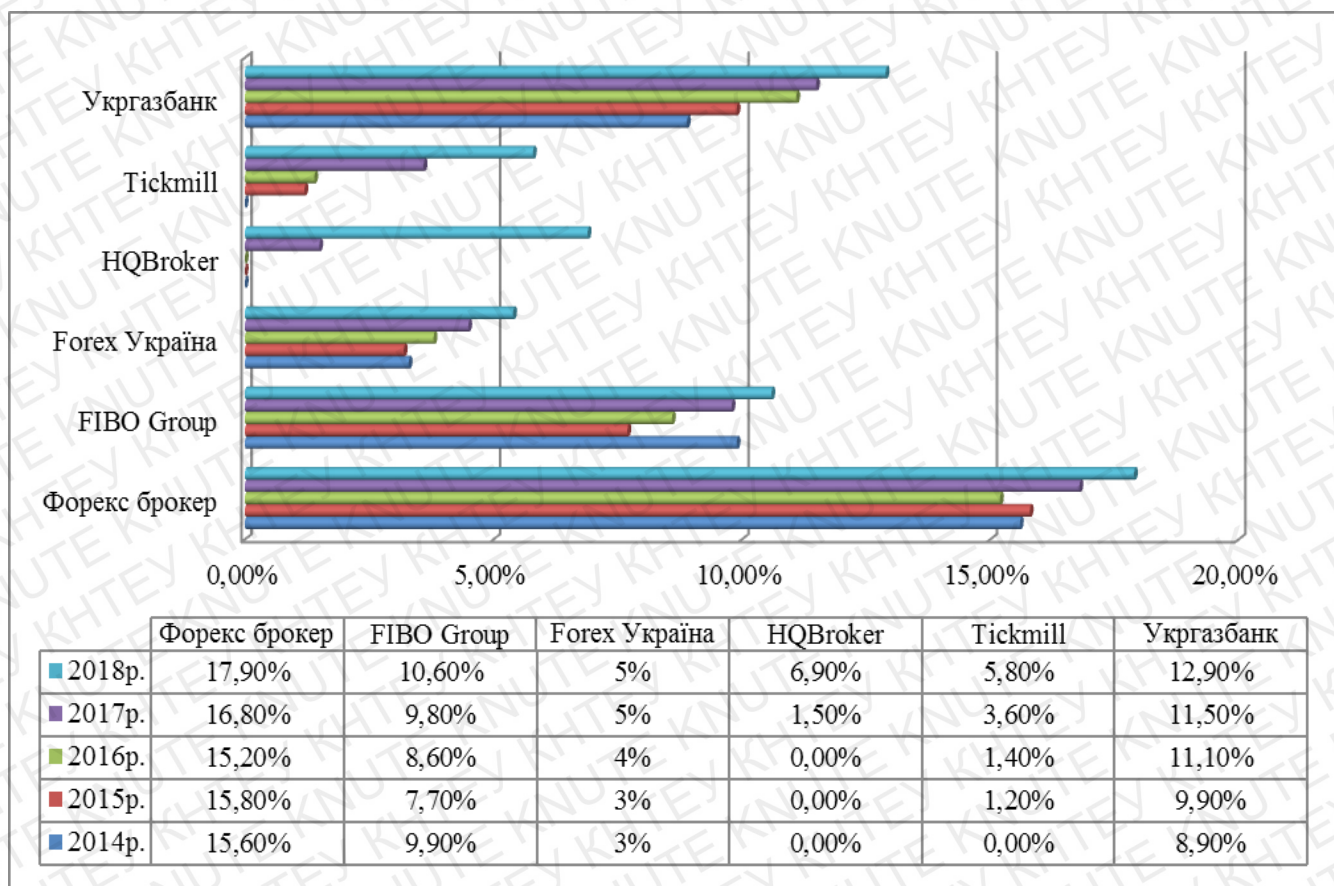

Рис.1. Динаміка частки ринку брокерських компаній на валютному ринку України, % [10]

За таких умов, вважаємо за доцільне наголосити на необхідності розробки та впровадження в дію на державному рівні комплексної стратегічної програми розвитку національної економіки, яка б передбачала основний вектор економічного поступу, загальнодержавні орієнтири та шляхи подолання соціально-виробничих та інших проблем країни.

Такий документ сприятиме збалансуванню, систематизації, взаємоузгодженню та впорядкуванню усіх напрямків економіко-ринкових перетворень, направлених на досягнення спільної стратегічної мети. Відповідно, це дозволить забезпечити прозорість дій та підвищити відповідальність усіх суб'єктів економіки від владних структур до суб'єктів підприємницької діяльності, а також сприятиме мінімізації політичних спекуляцій та нераціональному витрачання державних коштів.

Негативний вплив на стан валютного ринку чинить і рівень тінізації економіки, що позбавляє його чималих ресурсів, а також знижує ефективність застосовуваних Нацбанком монетарних й валютних регулятивних заходів.

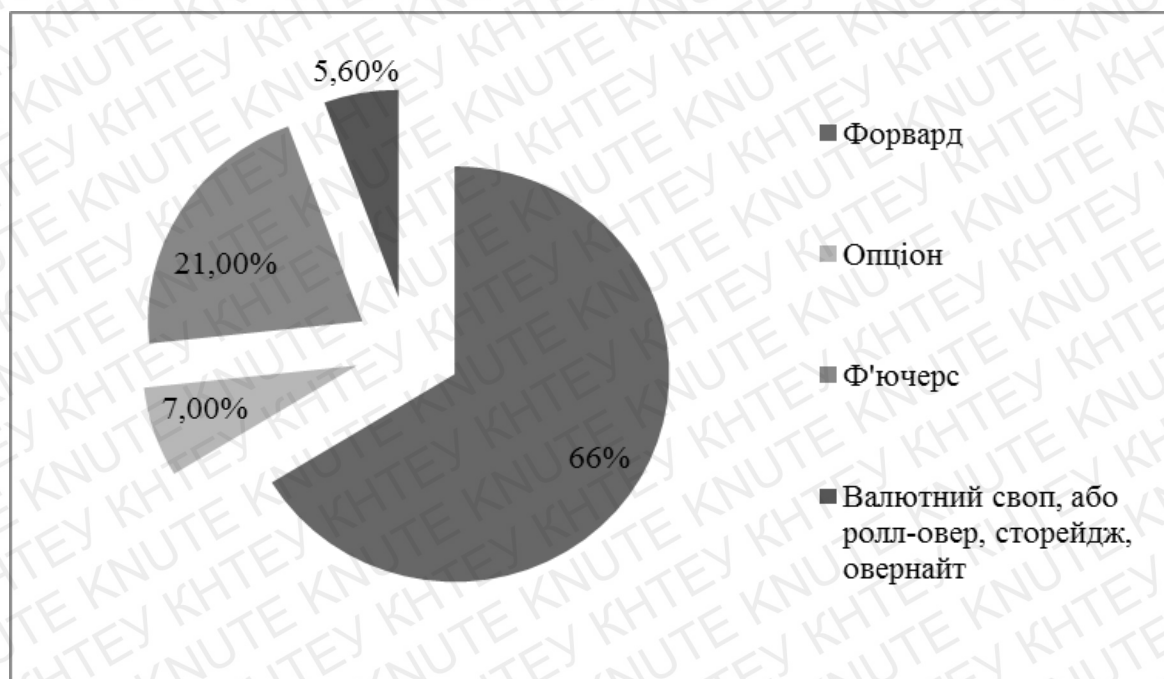

Рис.2. Динаміка брокерських угод на валютному ринку України в 2018 році, % [10]

Негативний вплив на стан валютного ринку чинить і рівень тінізації економіки, що позбавляє його чималих ресурсів, а також знижує ефективність застосовуваних Нацбанком монетарних й валютних регулятивних заходів. Рівень тінізації приблизно становить 50%, а для її подолання необхідно вдосконалити монетарні заходи з метою активізації залучення депозитів у населення і юридичних осіб; розробити та впроваджувати програму довгострокового фінансового кредитування, з метою залучення заощаджень, наповнення ресурсами валютного ринку та їх направлення на розвиток реального сектору економіки, а не розкручування спекулятивних ігор; забезпечити прогнозованість і передбачуваність валютного курсу гривні; покращити структуру грошової маси шляхом зниження її готівкової частини. А також, здійснити посилення контролю у бюджетній сфері: підвищити прозорість державних закупівель центральними органами і органами місцевої влади; реформувати податкову систему з метою здійснення експортного відшкодування ПДВ, впорядкувати діючі податкові пільги; розробити і впроваджувати антикорупційні програми.

Наступною важливою проблемою валютного ринку України виступає доларизація вітчизняної економіки, яку неможливо подолати остаточно, адже вона тісно пов'язана із процесами інтернаціоналізації виробництва та валютно-фінансовою глобалізацією (об'єднання національних грошових систем).

Україна належить до країн в яких помітно процвітає неофіційна доларизація. Національна грошова одиниця — гривня частково витісняється з внутрішнього ринку, а у виконанні функцій грошей, поряд із нею бере участь іноземна валюта — долар США і рідше, проте з тенденцією до зростання євро. У зв'язку з цим, боротьба з доларизацією, як фінансово-економічним явищем та з її ризиками, стає важливим напрямом політики НБУ як необхідна умова збереження контрольованості монетарної сфери.

Доларизація негативно впливає не тільки на стан валютного ринку, але і на економіку країни в цілому. Неможливість повернення валютних кредитів фізичними та юридичними особами, загроза стабільності українських банків, проблеми з реструктуризацією зовнішніх позик компаніями-боржниками, збільшення державного боргу, вплив ліквідності з країни, неспроможність НБУ втримати курс гривні – це неповний перелік наслідків високої доларизації вітчизняної економіки. Державні фінансові вливання (зокрема, шляхом рефінансування банків) мали б стимулювати розвиток виробництва, але насправді призводять лише до зменшення резервів Нацбанку. Замість того, щоб спрямовувати вільну ліквідність у реальну економіку, фінустанови конвертують гривню в долари, підриваючи курс нацвалюти і провокуючи паніку на готівковому валютному ринку.

Обсяг операцій з безготівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України (купівля та продаж у доларовому еквіваленті) становив 40716.0 млн. доларів США (з урахуванням операцій Державної казначейської служби України).

Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України (купівля та продаж іноземних валют за гривні в доларовому еквіваленті) становив 2 448.6 млн. доларів США, у тому числі:

- обсяг валюти, купленої банками в населення, – 1 113.5 млн. доларів США;
- обсяг валюти, проданої населенню, – 1 335.1 млн. доларів США.

Доларизація впливає на те, що гривня поступово втрачає одну з функцій, а саме – функцію засобу нагромадження. Адже, попри зменшення загального обсягу депозитних вкладень на 19,94 %, частка депозитів у іноземній валюті зросла на 6,16%, що свідчить про зниження ліквідності національної грошової одиниці.

До 2010 року Україна вважалася країною з помірним рівнем доларизації, проте у 2010 р. показник депозитної доларизації перевищив критичний рівень і становив 30,73%, що вважається вкрай небезпечним для

розвитку країни і свідчить про зростання недовіри населення до національної валюти і прагнення накопичувати кошти у доларах США. У 2018 р. ситуація загострилася, про що свідчить зростання показника на 6,06%.

Тобто, доларизація заводить українську економіку в тінь. Зараз валюта, що раніше перебувала у межах банківської системи, частково перейшла в систему готівкових розрахунків. Малий і середній бізнес дедалі активніше використовує долари як платіжний засіб, а населення – як чи не єдиний інструмент заощадження. Якщо в країні в обігу кілька валют, то й влада не одна. Довіряючи американському долару більше, ніж гривні, населення фактично довіряє владі США.[10]

Отже, на вартість валют можна впливати певними економічними і політичними заходами. Для ФА важливі показники не в абсолютному, а у відносному вираженні, тобто індекси споживчих цін і настроїв, ціни робочої сили, безробіття, приріст ВВП та ін. З метою прогнозування валютного ринку вивчаються найважливіші події та новини (очікувані і плановані, несподівані і випадкові), якими можуть бути: торгово-економічні та політичні переговори; угоди і вирішення міждержавних та галузевих спілок, альянсів, картелів; засідання ФРС і інших центробанків; заяви провідних державних осіб на економічну і політичну тему; виступи, звіти і прогнози провідних економістів, політологів, рейтингових агентств, великих комерційних банків і т. д.

Українська економіка має одну важливу властивість: вона інерційна і не може швидко загальмувати, розвернутися або розігнатися, нагадуючи важкий криголам. Але передумови для майбутніх явищ закладаються сьогодні. Тому аналіз валютного ринку та брокерській діяльності на ньому необхідний при вибудовуванні середньострокових і довгострокових торгових стратегій, які без нього просто неможливо здійснити[30].

Високий рівень доларизації економіки України й привабливість валютних депозитів ведуть, також, до виникнення валютних ризиків у разі різких коливань валютного курсу гривні, що проявило себе на сучасному

етапі розвитку внутрішнього валютного ринку. Надвисока чутливість до мінливості валютних курсів та значні обсяги валютно-кредитних операцій спричинили кризу у банківській системі.

З метою розширення валютного ринку України, підвищення довіри та привабливості співпраці міжнародних партнерів з вітчизняними суб'єктами валютних відносин Нацбанку слід ініціювати вирішення проблем щодо вдосконалення чинного та прийняття нового валютного законодавства.

В Україні немає єдиного нормативного документу, який поєднував би в собі всі аспекти валютного регулювання і контролю. В існуючій нормативній базі не існує чіткого розподілу функцій валютного регулювання та валютного контролю між державними органами, статті законів носять в основному декларативний характер і містять взаємні посилання. Відсутнє визначення системи валютного курсу, немає чіткого визначення режиму валютного курсу та механізмів його встановлення, що значно ускладнює можливості прогнозування розвитку валютного ринку суб'єктами валютної та підприємницької діяльності. Лише зазначається, що Національний банк України уповноважений встановлювати і оприлюднювати офіційний курс гривні, і для його регулювання використовує золотовалютні резерви, купує та продає цінні папери, регулює ставку рефінансування та застосовує інші інструменти регулювання грошової маси

Новітні процеси, що відбуваються у світовому господарстві, особливо виразно знаходять своє відображення у фінансовому секторі економічних відносин. У світі посилюється рух міжнародних капіталів, багато країн усувають національні фінансові та торговельні обмеження, надаючи можливість фінансовим структурам, ринкам та інструментам впливати на їхню економіку. Найдинамічнішим та консолідуючим сектором міжнародних економічних відносин стали валютні ринки, які на сьогоднішній день за своїми обсягами, кількістю операцій та колом учасників не мають аналогів у світі. Тому питання ефективної організації діяльності вітчизняного валютного ринку залишаються дуже актуальними для України.

Питання розвитку валютного ринку в сучасних умовах є дуже важливими для нашої держави. Тому, що без ефективного валютного ринку економіка просто не зможе функціонувати. Держава повинна сприяти розвитку валютного ринку та контролювати цей розвиток. Вона повинна забезпечувати покращення механізмів функціонування валютного ринку. Аналіз процесу становлення вітчизняного валютного ринку засвідчує вагомий внесок Національного банку України в розбудову збалансованої та самодостатньої фінансової системи країни.

На валютному ринку України протягом кризового 2014 року відбувалися коливання попиту та пропозиції іноземної валюти. При цьому протягом січня–серпня на міжбанківському ринку спостерігалось стійке перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом на неї. НБУ врівноважував валютний курс переважно через купівлю іноземної валюти. За статистичними даними загальний обсяг валютних інтервенцій НБУ впродовж січня–серпня 2014 року становив 6,6 млрд. дол. США. Обсяг міжнародних резервів наприкінці серпня перевищив 38 млрд. дол. США і збільшився з початку 2014 року на 5,6 млрд. дол. США. Протягом 2014 року ситуація на валютному ринку України визначалась перевищенням попиту на валюту над її пропозицією, що пояснювалось значними виплатами за зовнішнім боргом та погіршенням умов зовнішньої торгівлі. Відбулося суттєве звуження міжбанківського валютного ринку – обсяг операцій з купівлі-продажу валюти зменшився на чверть. При цьому спостерігалось скорочення валютних надходжень на користь резидентів, що спричинило зменшення пропозиції валюти на міжбанківському валютному ринку. Водночас відбулося збільшення переказів іноземної валюти нерезидентам для погашення раніше отриманих від них кредитів. Це збільшило дефіцит іноземної валюти на міжбанківському ринку України, а також посилило вразливість гривні та збільшило амплітуду коливань її обмінного курсу. З початку 2015 року спостерігалась тенденція зростання обсягу чистих надходжень іноземної валюти від нерезидентів, зокрема за експортно-

імпортними операціями та зовнішніми запозиченнями. Водночас на міжбанківському ринку України попит на іноземну валюту дещо перевищує її пропозицію.

Розбудовуючи власну валютно-фінансову систему, Україна була змушена формувати свої перші міжнародні резерви за рахунок зовнішніх запозичень, які тривалий час стабілізували курсову динаміку гривні та внутрішніх цін. На сьогодні вітчизняному валютному ринку притаманний широкий спектр операцій, включаючи й арбітражні. Це наближає його до стандартів ЄС та допомагає реалізувати основну стратегічну мету, визначену законодавством, - забезпечення стабільності національної валюти.

Але в подальший розвиток валютного ринку прямим чином повинна втручатися держава через ефективну валютну політику, головним елементом якої повинно бути валютне регулювання - діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямовану на регламентацію системи міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.[31]

Сучасна економіка України має розглядатися як невід'ємна частка світової економічної системи. Водночас слід враховувати, що ситуація у світовій економіці стрімко змінюється, поглиблюються процеси регіоналізації і глобалізації, відбувається транснаціоналізація продуктивних сил і капіталів, утверджується інноваційна модель економічного розвитку. Однією з найскладніших проблем зовнішньоекономічної стратегії України є підтримання правильного співвідношення різних векторів міжнародного співробітництва. Через фінансову кризу в 2014 році, а також у наслідку скорочення зовнішнього попиту на світових ринках, в Україні відбулося зменшення попиту на внутрішньому ринку. Хоча ВВП країни не втратило тенденцію росту.

Якщо ж говорити про стан валютного ринку, то у серпні 2012 року спостерігалось збільшення середньоденних обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів, які стійко перевищували валютні перекази на їх

користь. Наведене сприяло формуванню чистої валютної пропозиції на безготівковому сегменті міжбанківського валютного ринку України та зменшенню чистого попиту на готівкову іноземну валюту. Упродовж місяця Національний банк України здійснював переважно інтервенції з купівлі іноземної валюти. Їх додатне сальдо становило 435,9 млн. дол. США (в еквіваленті), що дозволило компенсувати зменшення міжнародних резервів, спричинене найбільшими з початку року платежами з погашення та обслуговування кредиту МВФ близько 1 млрд. дол. США в еквіваленті). Обсяг міжнародних резервів за підсумками серпня становив майже 30 млрд. дол. США (в еквіваленті).

Отже, основними завданнями Національного банку є вирішення таких проміжних для валютного ринку України проблем як:

– вдосконалення контролювання і розробка нових методів банківського і валютного регулювання, що впливатиме як на оптимізацію валютної діяльності (вдосконалення та розширення меж валютної діяльності, відновлення довіри до головних суб'єктів валютних відносин з боку резидентів та іноземних партнерів, забезпечення більш строкової стабілізації валютного курсу національної валюти), так і сприятиме:

а) зменшенню обсягів відпливу капіталів і стимулюванню повернення їх з-за кордону;

б) детінізації неофіційного сектора економіки;

в) вирішенню проблем доларизації економіки та мінімізації її рівня;

г) підвищенню рівня фінансування розвитку реального сектору економіки шляхом залучення вільних валютних ресурсів;

– реформування банківської системи у напрямку її капіталізації та підвищення конкурентоспроможності й зміцнення позицій вітчизняних банків на валютному ринку України та у сучасному інтегрованому світі;

– вдосконалення валютного законодавства. На нашу думку, переймаючи світовий досвід, слід створити відповідну структурну одиницю, на яку було б покладено функції валютного контролю, а завдання

комерційних банків полягало лише у поданні інформації про виконання ними тих валютних операцій, які підлягають контролю. Скажімо у США функціонує спеціальний орган – FinCEN, який у режимі реального часу відстежує всі фінансові трансакції

Для підвищення ефективності валютного контролю необхідно поліпшити обмін даними між органами, що його здійснюють, вдосконалити функціонування системи інформаційного обміну між Національним банком та Державною митною службою: необхідно подолати проблему збору інформації про значні міжнародні перекази, які здійснюються поза Системою електронних платежів, її обробки та аналізування з метою з'ясування джерел походження коштів на рахунках, з яких здійснюються міжнародні платежі і відстежити основні напрями фінансових потоків. Необхідно вдосконалити співпрацю з правоохоронними органами, Службою безпеки України, з метою недопущення ведення незаконної валютної діяльності.

Національному банку разом з державою слід врегулювати розмір штрафних санкцій, які повинні служити покаранням, а не знищенням банківської установи. Скажімо, у 90х роках штраф становив 100% від незаконного перерахування валюти, АУБ пропонує щоб розмір штрафу становив не більше 25%, але не більше 5% від розміру статутного капіталу

Необхідність підвищення рівня ефективності валютного контролю зумовлена ще і проблемами відпливу капіталів, повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними договорами внаслідок незадовільних макроекономічних показників і недостатньо розвинених ринкових інститутів, відсутності достатніх гарантій захищеності підприємницької діяльності в Україні, високого рівня інфляції, дефіциту бюджету, знецінення національної валюти, диспропорцій фінансово-податкової політики, низького соціально-економічного рівня життя, загальної політичної нестабільності та постійних змін умов господарювання.

Також для вдосконалення механізму функціонування валютного ринку суттєвого значення набуває пошук системи підвищення ефективності

валютного контролю. Найважливішою функцією такої системи є попередження відтоку національних активів як однієї із серйозних загроз економічній безпеці банку і країни.

Україна повинна терміново провести економічні реформи, які відповідали б її статусу країни з ринковою економікою й відповідали б загальним тенденціям розвитку світових ринків. Тому першочерговим завданням є підвищення ліквідності й прозорості фінансового ринку України, а ознаками його сталого розвитку повинні бути:

- концентрація фінансових інститутів і диверсифікованість фінансових інструментів;
- підвищення рівня внутрішньої конкуренції між фінансовими інститутами і їх конкурентоспроможності в міжнародному зіставленні;
- легітимізація угод, розширення ємності організованого ринку й ріст його капіталізації;
- поширення традиційних (масових) фінансових послуг і продуктів, з одночасним впровадженням нововведень у сфері фінансового сервісу;
- збалансування діючих і розробка необхідних нових законодавчих і підзаконних актів фінансового права.

Таким чином, за умов що склалися в Україні, назріла потреба у проведенні активної державної політики, спрямованої на подолання несприятливих тенденцій у грошово-кредитній системі країни. В її основі має бути комплекс заходів, націлених на нівелювання впливу чинників, що породжують доларизацію економіки України:

- перетворення механізму рефінансування в реально діючий інструмент забезпечення комерційних банків ресурсами в національній валюті, у тому числі, завдяки розвитку рефінансування комерційних банків під заставу векселів виробничих підприємств, що передбачає організацію державного моніторингу платоспроможності великих і середніх підприємств та контролю за прозорістю їх емісійної політики;

- підвищення ліквідності й глибини національного валютного ринку та його строкового сегменту, що потребує скасування (або суттєвого зменшення) збору до Пенсійного Фонду під час обміну валюти й встановлення обґрунтованих меж допустимих коливань валютного курсу, у разі порушення яких активізуватиметься механізм стягування податку на валютні операції;

- розширення можливостей капіталізації за рахунок розміщення банківських акцій серед юридичних і фізичних осіб, вилучення з бази оподаткування кредитних установ суми, що використовується на капіталізацію;

- раціональне використання заходів прямого обмеження активно-пасивних операцій банків у іноземній валюті шляхом встановлення лімітів на позики та депозити в іноземній валюті, у т.ч. з нерезидентами, запровадження податків на посередництво в іноземній валюті;

- запровадження в обіг цінних паперів з плаваючою відсотковою ставкою, що забезпечить кращу індексацію валютних ризиків та стимулюватиме переорієнтацію позичальників на інструменти, деноміновані у національній валюті. Одним з шляхів вирішення проблеми є також м'яка дедоларизація. Успішну дедоларизацію економіки провели Ізраїль, Польща, Чилі та Єгипет. Цим країнам не довелося використовувати жорсткі методи для зменшення залежності національної економіки від іноземної валюти. Дедоларизація була результатом м'якої антиінфляційної політики та розвитку фінансових ринків. Зокрема, в цих країнах сформували ринок облігацій, деномінованих у місцевій грошовій одиниці, запровадили диференційовані норми резервування для банків залежно від валюти кредиту. Крім того, було посилено державний контроль за дотриманням вимог до покриття ризиків під час залучення фінустановами зовнішніх запозичень. Для зниження курсових ризиків кредити спрямовували переважно у сектори, що заробляли валюту. В Ізраїлі та Чилі запровадили індексацію відсотків за депозитами в нацвалюті

(коригування на інфляцію), а в Польщі та Єгипті – підвищили ставки за банківськими вкладками.

Висновки. Результати аналізу стану й прогнозу розвитку валютного ринку України вказують на необхідність проведення докорінних змін, впровадження цілого комплексу законодавчих, нормативно-правових і інших заходів з метою вирішення актуальних проблем розвитку валютного ринку, процесів інвестування економіки країни й забезпечення інтеграції в систему світового фінансового ринку. [31]

Виходячи з проведеного вище аналізу, основними напрямками стабілізації механізму функціонування валютного ринку України можна вважати такі:

По-перше, оптимізувати процедуру валютних інтервенцій НБУ - розклад, параметри інтервенцій. Це дозволило б підвищити прозорість і передбачуваність операцій НБУ на валютному ринку, адже в цій ситуації НБУ доречним було б відмовитися від дискримінаційного підходу і забезпечити всім банкам рівний доступ до своїх інтервенцій.

По-друге, важливе значення має комунікативна політика, погіршення якої пов'язане з непередбачуваними, негативними коментарями на адресу банків з приводу того, що вони проводять спекулятивну політику на валютному ринку і не дотримуються вимог НБУ щодо кредитування.

По-третє, НБУ потрібно посилити резервні вимоги до банків з метою зниження надмірної ліквідності банківської системи.

Поліпшення функціонування валютного ринку України можливо досягти шляхом:

- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення правил роботи учасників ринку та дотримання чітких принципів і процедур;

- вдосконалення структури внутрішнього ринку з урахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків;
- забезпечення стабільності нормативної бази НБУ;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків, удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям, застосування процедур для упередження валютних ризиків та недопущення формування інших дисбалансів, пов'язаних із здійсненням операцій капітального характеру в іноземній валюті;
- стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу;
- оптимізація механізмів взаємозв'язку між попитом на національну та іноземну валюту, яка має передбачати спрямування гривневих потоків насамперед у реальний сектор економіки, вагомими важелями чого мають бути інструменти фінансової політики.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду брокерської діяльності на валютному ринку на основі досвіду США та України

Брокерська діяльність — це діяльність щодо укладання угод з цінними паперами на основі угод комісії або доручення. Брокер виступає посередником, агентом інвестора, що діє від імені клієнта та за його дорученням і отримує винагороду у вигляді комісійних. Брокерські комісійні складають основну частину витрат на проведення трансакцій на фондовому ринку.

Брокерські контори суттєво відрізняються як спектром послуг, які вони надають своїм клієнтам, так і розміром комісійних. Існують брокерські контори з пониженою комісією, які надають обмежену кількість послуг за пониженою ціною. Інвестори, яким не потрібні консультації чи інші додаткові послуги, звернувшись до таких брокерських фірм, можуть заощадити кошти. Часто брокерські фірми є досить великими. В таких фірмах інституційних та індивідуальних інвесторів обслуговують різні спеціалісти фірми.

Брокерські фірми в США часто мають універсальний характер і діють як брокери, дилери та інвестиційні банкіри. Конкуренція привела до того, що брокерські фірми почали займатися діяльністю, яка характерна для банків, а саме почали запроваджувати рахунки для управління готівкою. Такі рахунки забезпечують власникам набір фінансових послуг, що включають кредитні картки, негайне надання позик, автоматичне інвестування виручки від продажу цінних паперів у взаємні фонди грошового ринку тощо.

При проведенні операцій на фондовому ринку через посередництво брокерської контори інвестор може відкривати в конторі або звичайний клієнтський рахунок, або рахунок з використанням маржі, що є одним із варіантів овердрафту. Останній відкриває перед інвестором і перед брокерською фірмою більші можливості щодо управління грошовими потоками та цінними паперами клієнта. Рахунок з використанням маржі дає змогу інвестору здійснювати маржинальні угоди та отримувати у позику цінні папери.

Маржинальна угода, або угода з маржею, полягає в тому, що коли у інвестора не вистачає коштів для купівлі цінних паперів, він може перевищити ліміт по рахунку. Тим самим клієнт отримує позичку в брокерській фірмі, а вона, в свою чергу, — брокерський кредит у банку. Як забезпечення брокерського кредиту використовуються цінні папери інвестора, що перебувають на зберіганні у брокерській конторі.

Приклад. У купівлю 1000 акцій за ціною 10 дол. США інвестор вкладає 5000 дол. США власних коштів і 5000 дол. США коштів, позичених під 12% річних. Комісійні брокера — 70 дол. Через 3 міс, коли курс акцій піднімається до 13 дол, інвестор продає акції. Прибуток від проведення спекулятивної угоди з акціями розраховують так:

$$П = ВР - ВІ - ПК - \% \text{ за кредит} - КБ \quad (3.1)$$

*П – прибуток

ВР = Виручка від продажу

ВІ – власні інвестиції

ПК – позичені кошти

КБ – комісійні брокера

Отже, Прибуток * = 13000 - 5000 - 5000 - 5000 * 0,12 : 12 * 3 - 70 = 2780 дол. США.

Маржинальні угоди укладаються в тих випадках, коли очікується зростання курсу цінних паперів. При цьому прибуток інвестора перевищить прибуток, отриманий ним з використанням звичайного рахунку. Проте при падінні ринкових цін цінних паперів використання рахунку з маржею призводить до більших збитків, ніж використання звичайного рахунку. Частка маржі в загальній сумі інвестованих коштів встановлюється державою. У США, наприклад, ця частка дорівнює 50%. Проведення маржинальної угоди з розміром маржі 50% проілюструємо на такому прикладі.

Цінні папери інвестора не тільки використовуються як застава при наданні брокерського кредиту, а й надаються у позику самі або використовуються для продажу "без покриття". Для полегшення процедури передачі в позику або заставу цінних паперів інвестора, при купівлі їх через рахунок з використанням маржі брокерська фірма часто оформляє цінні папери на своє ім'я. В цьому разі брокерська контора виступає довіреною особою інвестора щодо отримання доходу за борговими цінними паперами та здійснення прав власності за акціями.[21]

При використанні позичених у брокера акцій для операції продажу "без покриття" позичені акції продаються за курсом дня, а потім повертаються брокеру в тій самій кількості через відповідну їх купівлю до встановленої дати розрахунку. При цьому, як правило, не сплачуються будь-які проценти за користування цінними паперами. Однак дохід, сплачений за цінними паперами протягом періоду позички, має бути повернутий власнику цінних паперів.

Приклад. Клієнт придбав у свого брокера позичковий сертифікат па 100 акцій корпорації А. Він доручає продати їх за ринковою ціною по 20 дол. США за акцію. Через 3 міс. потрібно повернути брокеру 100 акцій. За цей час курс акцій компанії А знижується до 17 дол. США за акцію. Брокер за дорученням клієнта купує 100 акцій за 1700 дол. США і виплачує клієнту дохід у розмірі: $2000 - 1700 = \text{к } 300$ дол. за вирахуванням комісійних.[22]

3.2. Шляхи удосконалення ведення брокерської діяльності на валютному ринку в Україні

Валютний брокер (Foreign exchange broker) - це вид фінансової установи, головним призначенням якого є посередницькі послуги на валютному ринку. Більш докладно в цій статті ми розповімо про брокерів валютного ринку Форекс, рейтингу валютних брокерів і про те, як правильно вибрати валютного брокера.

Людині, якій вперше доводиться мати справу з валютним трейдингом на ринку Форекс, дуже важливо визначитися з правильними критеріями для вибору надійного валютного брокера. До уваги беруться такі чинники, як чесність, умови торгівлі. Правильний вибір компанії забезпечить трейдера в майбутніх угодах і дозволить сконцентруватися на самому процесі торгівлі, а не на заворушеннях і побоюваннях.

Сучасний біржовий ринок пропонує безліч різних компаній, які займаються валютними трейдингом. Такі посередники особливо корисні невеликим початківцям трейдерам, які мають обмежену кількість фінансових вкладень. Брокерами можуть виступати як великі банківські установи, які мають підтверджену акредитацію на біржі, так і більш дрібні організації.[23]

Всі брокери валютного ринку Форекс умовно діляться на 3 види:

1. Компанії, що виходять на біржу безпосередньо. Такими компаніями є великі банківські та фінансові організації. Такі компанії вважають за краще мати справу з великими обсягами фінансів і більш дрібними брокерами. Гарантії співпраці з даним видом компаній досить високі. Але для цього потрібен чималий стартовий капітал - від одного мільйона доларів і вище. Логічно, що таких брокерів дуже невелика кількість.

2. Дилінгові центри. У даній категорії представлені брокери, які виконують роль посередників. Самостійно на ринок Форекс вони не виходять. Більш зручно і вигідно таким компаніям укласти договір на

співпрацю з банком. Переваги ДЦ - високий рівень професійної та якісного обслуговування, використання в роботі різних технічних інструментів для проведення аналізу.

3. Закриті майданчики. Власні торговельні майданчики закритого типу створюють одна або кілька компаній. Головна мета даного типу - об'єднати в єдину команду велика кількість дрібних трейдерів. Між учасниками закритої площадки завжди підтримується безперебійна зв'язок. Але існують і деякі явні недоліки такої торгівлі (наприклад, невелика ліквідність).[24]

Класифікація валютних брокерів:

1. Dealing Desk (DD). Один з видів торгівлі, який сьогодні стрімко втрачає популярність. Ще недавно брокери, які використовували в роботі DD, отримували прибуток в момент втрати депозитів трейдерами, і додатковий спред від угод. При цьому більшість операцій не доходило до основного реального ринку. Сьогодні валютних брокерів такого типу все менше, тому що інтереси брокера в даному випадку суперечать інтересам трейдерів - якщо трейдер заробляє, брокер втрачає гроші, і навпаки. Успішні трейдери з часом йдуть від таких брокерів.

2. Non Dealing Desk (NDD). Брокери, які використовують в роботі NDD, здійснюють всі операції безпосередньо на валютному ринку Форекс. Для цього найчастіше використовуються п'ятизначні котирування. Суму прибутку визначає спред і одноразова винагорода за операцію, що цілком легально. В цьому випадку валютний брокер заробляє з обороту, він не ризикує отримати збиток через оборудки трейдерів і йому вигідно, щоб трейдер працював довго і успішно.

NDD буває:

- Straight Through Processing (STP) - компанії-брокери, які працюють за допомогою великих посередників, банківських і фінансових установ. Важливо, що даний вид брокерів може працювати одночасно з декількома установами. Саме цей нюанс може

гарантувати, що ваше замовлення буде опрацьовано в повному обсязі.

- Electronic Communications Network (ECN) - брокери, які вважають за краще створювати власну систему, кожен учасник якої може виставляти заявки та укладати угоди один з одним. Тобто за моделлю ECN угоди можуть відбуватися всередині системи, але не з брокером, а між клієнтами - покупці валюти перекривають тих, хто продає ту ж валютну пару. У підсумку теж ніякого конфлікту інтересів брокера та трейдерів. Основний прибуток такого валютного брокера - комісія за обробку кожної заявки. Спред в такій системі плаваючий і його розмір визначають пропозиції, що надходять від гравців.

Практика показує, що при виборі валютного брокера потрібно враховувати критерії його надійності і торгові умови співпраці. Якщо ви початківець трейдер з невеликими торговими сумами, для вас не буде принципової різниці, виводяться угоди на ринок чи ні. Головне, щоб сама брокерська компанія була надійною.

Якщо ви торгуєте давно і успішно, вам вигідніше переходити на STP або ECN рахунки, тому що ваша прибуткова торгівля - збиток для брокера. Швидше за все, брокер сам запропонує вам перейти на NDD рахунок. Тому краще відразу віддавати перевагу брокерам, які працюють з NDD. Це дозволяє трейдеру упевнитися, що при необхідності всі операції будуть виводитися на реальний валютний ринок.[25]

Особливістю біржової торгівлі є те, що вона ведеться не самими продавцями чи покупцями, а їх представниками біржовий посередниками, яких в Україні ділять на брокерів і дилерів. Формування біржових посередників в Україні йде досить швидкими темпами, але зовсім не так, як це відбувалося в розвинених країнах. Для них характерним було те, що спочатку сформувалося коло посередників, які потім створювали біржу. В Україні ж ініціатори біржової торгівлі створювали біржу, а потім для

організації торгівлі на ній підбирали посередників. Тому біржа змушена спочатку сформувати посередницькі структури, а потім виробляти для них певні вимоги, змушуючи посередників вести роботу з клієнтами та біржову торгівлю, ґрунтуючись на єдиних нормативних вимогах. Це пояснює те, що вимоги до біржових посередників на товарних, фондових і валютних біржах можуть відрізнятися.[26]

Разом з тим, на який би біржі не працював брокер, їм вважають професійного посередника, який в ході біржових торгів представляє клієнта (продавця або покупця) і робить угоди від імені клієнта і за рахунок клієнта, від імені клієнта, але за свій рахунок, від свого імені, але в інтересах клієнта і за рахунок клієнта. За біржове посередництво клієнт платить брокерові комісійну винагороду.

Для успішної роботи на біржі брокер повинен:

- добре розбиратися в тому біржовому товарі, який є об'єктом торгівлі;
- знати правила торгівлі тієї біржі, на якій він працює;
- вміти вести біржовий торг;

знайти правильний підхід до клієнтів, яких представляє на біржі;

визначити дохід від тих угод, які укладаються за його ініціативою на біржі.

Брокер є професійним учасником біржової торгівлі, він діє на організованих ринках і найбільш підготовлений до того, щоб надати допомогу клієнту, який би хотів продати або купити товар на біржі. Відносини між брокером і клієнтом виникають з ініціативи клієнта, але брокер не повинен пасивно чекати, коли хтось із користувалися його послугами захоче знову звернутися до нього або порекомендує цього брокера своїм знайомим, що збираються укладати угоди на біржі. Основним каналом, за допомогою якого брокерські фірми можуть залучити клієнтів до співпраці, є рекламні оголошення.

У всьому світі подібна інформація має безліч різних форм. Для неї проте вважаються найкращими друковані оголошення - у виданнях,

адресованих діловим людям, або в фінансових колонках відомих газет. При цьому в рекламному оголошенні брокерської фірми може міститися інформація, яка описувала напрямки роботи і ділову політику фірми, розміри її операцій і сприяє тим самим залученню клієнтів, зацікавлених у відповідному вигляді угод.[27]

ВИСНОВКИ

Поняття брокер використовується переважно в якості позначення посередника при здійсненні торговельної або страхової діяльності. Термін походить від англ. Broker, що перекладається як маклер, посередник. Посередницькі функції можуть покладатися на фіз. особу або організацію (вибір організаційно-правової форми залежить від законів тієї країни, де реєструється брокер).

Питання, хто такий брокер і для чого він потрібен, зазвичай виникають у людей, малознайомих з фінансовим ринком. Люди, яким доводилося займатися бізнесом або торгівлею на фондовому ринку і ринку Форекс, знають про основне його призначення. Завдяки брокерських послуг будь-яка людина може отримати доступ до торгівлі цінними паперами, валютою і дорогоцінними паперами.

Крім посередницьких послуг, брокер може займатися виконанням додаткових робіт на кшталт консультування, супроводу при оформленні документів. Якщо мова йде про торгівлю, фахівці фінансового брокера часто надають аналітичні огляди ринку, дають рекомендації по торговельних угодах, іноді пропонують навчання і супровід процесу купівлі / продажу.

Ключовий сенс реєстрації брокерських компаній полягає в помітному спрощення співпраці з великими компаніями. Представникам середнього і малого бізнесу при наявності подібної «прошарку» вигідніше сплатити комісію брокеру, ніж чекати своєї черги в величезній кількості претендентів на партнерство з фірмами світового рівня.

Існують такі різновиди брокерських фірм:

- 1) біржова - компанія, що володіє правом купівлі / продажу цінних паперів (акцій, облігацій), дорогоцінних металів, торгівлі на валютному ринку. На додаток до базової послуги надання доступу до ринку фінансових активів пропонують довірче управління коштами клієнтів.

2) кредитна - організація, яка виступає посередником між банком і позичальником. Пропонує допомогу в оформленні документів, підборі оптимального варіанту з кредитування фізичних і юридичних осіб.

3) митна - займається переправленням вантажів через кордон. Співпраця з ним дозволяє виключити паперову тяганину, прискорити оформлення документації.

4) страхова - такі фірми займаються наданням страхових послуг, продажем полісів, розглядом ситуацій, які передбачають компенсацію збитку.

Ще виділяють брокерів з нерухомості, які є посередниками між клієнтами та забудовниками. Завдяки таким посередникам покупець отримує доступ до більшої кількості комерційних пропозицій від різних постачальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черкашина К.Ф., Бур І.С. Тенденції валютного ринку України. Інфраструктура ринку. 2017. № 5. С. 186–189.
2. Алексеев А.М. Международные валютно-финансовые и кредитные отношения. М.: Международные отношения, 2014 . С. 592.
3. Балабанов И.Т. Валютный рынок и валютные операции в России. М.: Финансы и статистика, 2014. С. 240.
4. Рейтинг брокерів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://traders-union.ru/ratings/fond/common/>
5. Валютный рынок: Закономерности формирования / Московская межбанковская валютная биржа. М.: ИМИДЖ, 2016. С. 80.
6. Биржевая деятельность: Учебник для студентов экономических спец. вузов / Под ред. А.Г. Грязновой, Р.В. Корнеевой, В.А. Галанова. М.: Финансы и статистика, 2016. С. 240.
7. Биржевой портфель. (Книга биржевика. Книга биржевого коммерсанта. Книга брокера.) / Отв. ред. Ю.Б. Рубин, В.И. Солдаткин; СОМИНТЭК. М., 2015. С. 704.
8. Современный рыночный механизм торговли валютой: Методические рекомендации / Сост. В.В. Коротков. СПб.: Финансы и статистика, 2016. 53 с.
9. Ершов М.В. Валюты в мировой торговле. М.: Наука, 2018.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>.
11. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
12. Рейтинг брокерів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://traders-union.ru/ratings/fond/common/>
13. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Максимова Л.М., Носкова И.Я. Международные экономические отношения. М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 2015.
15. Астахов В.П. Валютные операции. Бухгалтерский учет. Банковский и таможенный контроль. М.: Экспертное бюро, 2014. С. 64.
16. Ачкасов А.И. Типы валютных операций и другие виды сделок на международных денежных рынках / АО «Консалт-банкир». М., 2014.
17. Балабанов И.Т. Валютные операции. М.: Финансы и статистика, 2015. С. 144.
18. Баринов Э.А. Валютные рынки и валютные операции. М.: Анкил, 2016. С. 80.
19. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси. Підручник – К.: Знання – Прес. – 2002. - 311 с.
20. Валютный портфель. (Книга финансиста. Книга коммерсанта. Книга банкира.) / Ред. кол.: Е.Д. Платонова, Ю.Б. Рубин; СОМИНТЭК. М., 2015. С. 688.
21. Дегтярева О.И., Кадинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 2017. С. 504.
22. Ершов М.В. Валюты в мировой торговле. М.: Наука, 2018.
23. Крайникова Л.И. Валютные неторговые организации / АО «Консалт-банкир». М., 2017.
24. Петров А.И., Чепкина Н.Р. Валютные операции в коммерческих банках: чеки, векселя, торговля валютой // АО «Менатеп-Информ». М., 2016.
25. Торопов Д.А. Биржевая торговля ценными бумагами, золотом, валютой. М.: Община, 2017. 154 с.
26. Лавров С.Н., Фролов Б.А. Валютно-финансовые отношения предприятий и организаций с зарубежными партнерами. М.: Финансы и статистика, 2015. С. 160.

27. Наговицин А.Г., Иванов В.В. Валютный курс: Факторы. Динамика. Прогнозирование. М.: ИНФРА-М, 1995. С. 176.
28. Салмінський Д. В., Міжнародний валютний ринок: особливості та механізм функціонування на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://traders-union.ru/ratings/fond/common/>
29. Офіційний веб-сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bis.org>
30. П. І. Віблій, Х. В. Горбова, Б. А. Федак Проблеми валютного регулювання в Україні етапі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/31701/1/47-368-372.pdf>
31. Стьопочкин А.І. Міжнародний валютний ринок як інструмент економічної інтеграції [Електронний ресурс] / А.І. Стьопочкин. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/SOC_Gum/VDU_Ekon/2011_2SV/tom2/341.pdf

Рейтингова діагностика брокерських компаній діючих в Україні за головними характеристиками [12]

Форекс брокер	FIBO Group	Forex Україна	HQBroker	Tickmill	Укргазбанк
Адреса головного офісу	Wien	Київ-24, а/я 122, ул. Круглоуніверситетська, 17	7/F, Low Block, Grand Millennium Plaza, 181 Queen's Road Central, Hong Kong	Trop-X Securities Exchange building, 3 F28-F29 Eden Plaza, Eden Island, Mahe, Republic of Seychelles	01004, г. Київ, ул. Красноармейская (Большая Васильковская), 39
Безкоштовний дзвінок в службу підтримки	Так	044 561 92 98	852-5808-4980	-	(044) 594 11 94
Валютні рахунки	EUR, USD, RUR, CHF, GBP	USD, EUR	USD, GBP, EUR, NZD, AUD	USD, EUR, GBP	USD, EUR, JPY, GBP
Комісія	Так	Ні	-	-	Так
Спред	від 0	3-5	-	0.0-1.6	2-3
Макс. кред. плечо	400	10	400	500	100
Мин. розмір лоту лота	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
ECN счет, \$	50	-	250	25	-
Стандартний рахунок, \$	50	100	250	25	100
Міні рахунок, \$	50	100	-	25	-
Спосіб оплати	Банковский перевод, банковские карты, WebMoney, RBK Money, QIWI Wallet, PayOnLine, Яндекс.Деньги, Contact, Деньги@mail.ru, DIXIPAY, ОКРАУ	PayPal, Банковский переказ	Visa, MasterCard і основні кредитні / дебетові карти, Банківський переказ, Skrill	Scrill, Neteller, FasaPay, UnionPay, WebMoney	Платежні картки, WebMoney, Банковский переказ

Форекс брокер	FIBO Group	Forex Україна	HQBroker	Tickmill	Укргазбанк
Інші інструменти	Futures, Options	золото, срібло	CFD-контракти, валютні пари, індекси, акції, бінарні опціони, сировинні товари, енергоносії, облігації	CFD, драгоцінні метали	золото, срібло
Мова	Англійська, Російська, Німецька, Іспанська, Італійська, Французька, Португальська	Російська	Англійська, португальська, російська, італійська, іспанська, французька	Англійська, Російська, Китайський	Англійська, Російська
Платформа	MetaTrader 4, MetaTrader 5, сTrader, Mirror Trader	MetaTrader 4	MetaTrader 4 для ПК, планшетов и мобильных устройств на базе iOS и Android, веб-платформа	MetaTrader 4	MetaTrader 4
Тип брокеру	Broker	-	Broker, ECN	ECN, DMA, NDD, STP	-
Реюються	FSC, CySEC	КРОУФР	Нет	FSA	КРОУФР
Рік відкриття	1998	1999	2017	2014	2009